

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
Inhoudsopgave	1
Mededelingen van het bestuur	1
Bouw openlucht zwembad Peize, dl 2	2
Straatnamen Peize nieuwe wijk: De Lange Streeken.....	6
OPROEP: (foto) materiaal bevrijding	9
Bouw Kortland, slot	10
Oude geschiedenis van Peize	11
Misbruiken in vroegere tijd.....	14
Het Bunnerveen is niet meer	15
Een halve eeuw bij één baas	16

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR.

Zoals u ongetwijfeld begrijpt ontkomt ook onze vereniging niet aan de gevolgen van de maatregelen tegen de verspreiding van het coronavirus. Ook wij blijven zoveel mogelijk thuis, daarom tot nader bericht het volgende:

-alle activiteiten en werkzaamheden van de vereniging en haar werkgroepen (van twee en meer personen) liggen stil.

-de geplande excursie op 9 mei 2020 naar Steenhuis Iwema in Niebert kan daarom ook niet doorgaan.

-onze archiefruimte in De Essen is gesloten.

Wij hopen u na verloop van tijd gezond en wel terug te zien en wensen u voor nu en de komende tijd veel sterkte. Blijf gezond!

Het bestuur.

BOUW OPENLUCHT ZWEMBAD PEIZE

Deel 2

Medio december 1968 blijkt dat het terrein een ongunstige grondwaterstand heeft waardoor de vloer van het diepe bassin dikker moet worden. Dit brengt de nodige onkosten met zich mee en zodoende ging er op 23 december 1968 opnieuw een brief naar Gedeputeerde Staten om een machtiging voor het aanvullend bedrag. Om de kosten te dekken wordt er een beroep gedaan op de conjunctuur-reserve, het fonds dorpsontwikkeling en de zelfredzaamheid van de bevolking. Tezamen f 70.000,-.

Ook blijkt dat de opgestelde exploitatie begroting een jaarlijks tekort laat zien van f 1.830,-. Dit bedrag kan worden gedekt uit de extra uitkering winst Gasbedrijf ad f 1.000,- en de opbrengst van de woonforensenbelasting.

Saillant detail is dat de raad in de eerstvolgende vergadering zal worden voorgesteld tot invoering van de Woonforensenbelasting.

In de Hopbel van 22 maart 1969 stonden de volgende 3 items:

- **Uit de Raad:** Bij de mededelingen deelde de voorzitter mede, dat juist met de aanleg van het zwembad een begin is gemaakt. Er is begonnen met graven. Hij hoopt, dat het werk ongestoord voort kan gaan, zodat nog deze zomer het bad in gebruik kan worden genomen.
- Ten behoeve van de aanleg van het openlucht zwembad werd een **verloting** gehouden. De prijzenpot was voor die tijd geweldig. Zie onderstaande aankondiging.

- **Zwembad Peize**

Lang heeft het moeten duren voordat de plannen van het zwembad zover gevorderd waren dat met de bouw kon worden begonnen. Gelukkig is het thans zover dat de eerste spade, in de vorm van de bak van de dragline van Palmer, in de grond is gezet en het eerste grondwerk is verricht. Het woord is thans aan de Nedam, die de betonconstructies van de baden en de bouw van de filterkelder, de kledruimten etc. zal verzorgen. Het weer werkt helaas tegen en het bedrijf ligt

helaas al enkele weken achter op het werkschema. Het is te hopen dat deze achterstand nog kan worden ingehaald, zodat in de loop van deze zomer de eerste duik genomen kan worden.

Ook de zwembadkommissie wordt thans weer actief, want er staat weer een grote verloting met als hoofdprijs een Volkswagen 1500 voor de deur. De tweede en derde prijs zullen bestaan uit een volautomatische wasmachine en een koelkast en verder 125 waardevolle prijzen.

De opbrengst hiervan zal worden bestemd voor de aanleg van een warmwatervoorziening. De opbrengst zal echter niet voldoende zijn.

Een dergelijke voorziening is thans voor een zwembad min of meer onmisbaar en heeft niet alleen het voordeel dat het water op koude dagen een aangename temperatuur heeft, maar ook het voordeel dat het zwemseizoen met enkele weken verlengd wordt. Laat de bevolking van Peize door het kopen van veel loten tonen dat zij achter de plannen van de Zwembadkommissie staan.

Zoals in voorgaand artikeltje al wordt vermeld zijn er meerdere verlotingen gehouden maar altijd met een Volkswagen 1300 als hoofdprijs. De hierboven genoemde Volkswagen 1500 is vermoedelijk een typefout en zal waarschijnlijk een 1300 moeten zijn gezien de advertentie. De eerste verloting was al in 1966. De tweede in augustus 1967.

In juni 1969 geeft de Grontmij, namens B&W, het Technisch Handelsbureau te Culemborg opdracht tot het leveren van een aantal accommodatie materialen voor het zwembad zoals

- a. een bassin afscheidingslijn van 17 meter
- b. een spuitslang van 40 meter
- c. een zuurstofkoffer
- d. 6 zwemwedstrijdlijnen.

De montage moet op maandag 7 juli 1969 geschieden.

Op 3 juli wordt het Technisch Handelsbureau nog opgedragen ook de volgende artikelen te leveren

- een vuilschepnet	ad f. 55.-
- een uitkijkstoel	" f. 195.-
- 400 stuks kleeerhangers, totaalprijs	f. 900.-
- een spuitslanghaspelwagen	" f. 125.-
- een clou apparaat	" f. 99.-
- een abonnee- of slagenteller	" f. 35.-
- een lesstok	" f. 47.50
- een Kosbat megafoon	" f. 235.-
- een reddingshaak	" f. 65.-
- een reddingsboei	" f. 55.-
- een brancard	" f. 62.50
- een verbandtrommel	" f. 58.-
- garderoberekken, totaalprijs	f. 2160.-

Ook deze artikelen moeten op 7 juli geleverd worden.

De redactie is benieuwd

- naar wat met een "clou apparaat" wordt bedoeld. We vermoeden dat het een soort haspel was.
- of de Volkswagens ook daadwerkelijk zijn uitgereikt en aan wie.

Het Zwembad

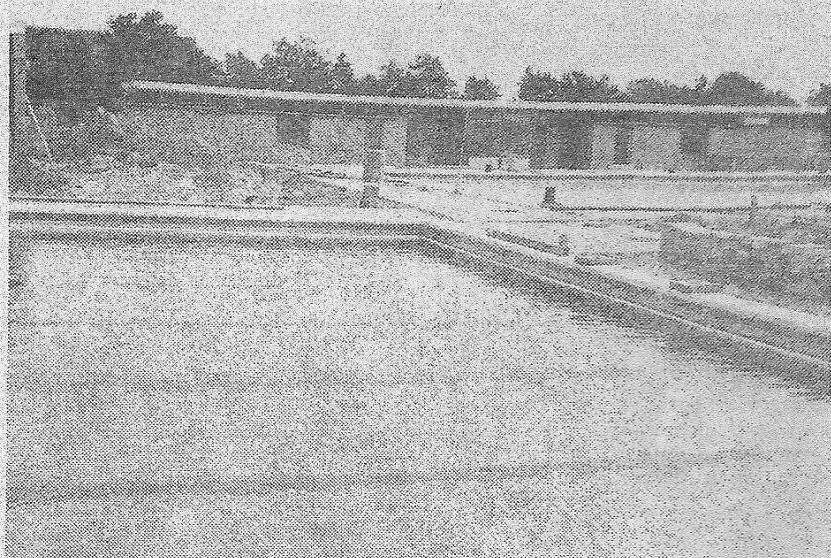
Velen van u hebben ongetwijfeld de laatste tijd al een kijkje genomen op het terrein van het zwembad aan de Smeerveensedijk en gemerkt dat de bouw behoorlijk vordert. Wanneer in dit tempo wordt doorgewerkt, en daar ziet het belist naar uit, dan kan er voor de bouwvakvakantie nog worden gezwommen. Het terrein rondom, zoals speel en zonneweide, zal dan nog niet gebruikt kunnen worden.

Het gereedkomen van het bad houdt in dat op dit moment veel betalingen gedaan moeten worden en dat binnenkort ook de „bijdrage van de bevolking” op tafel moet komen, welk bedrag nog niet geheel aanwezig is. U weet natuurlijk dat de Zwembadcommissie van de Minister van Justitie onlangs weer vergunning heeft verkregen voor 't houden van 'n grote verloting. De eerste loten zijn inmiddels al verkocht door het voeren van een reclameactie buiten Peize. Er is reeds een aantal verkocht, maar wil de verloting slagen, dan zal de Peizer bevolking zich nog eens duchtig van de goede kant moeten laten zien. Zaterdag 5 juli a.s. zal er in ons dorp een grote verkoopactie worden gehouden. U zult die dag door iemand worden bezocht en de hoofdprijs, een nieuwe Volkswagen 1300, zal u worden getoond. Stelt u de mensen die u bezoeken niet teleur en koop zoveel mogelijk loten. U hebt de kans een van de 125 prachtige prijzen te winnen. Mocht u geen prijs winnen, dan steunt u toch een goed doel en verlicht u het moeilijke werk van de Zwembadcommissie die het op zich genomen heeft de „bijdrage van de bevolking” bijeen te krijgen, waardoor het mogelijk is geworden in Peize een zwembad, en nog wel met verwarmd water, te krijgen. Door het werk van deze commissie wordt u of worden uw kinderen of kleinkinderen in de gelegenheid gesteld in Peize te zwemmen. Leg het bedrag wat u hiervoor over heeft zaterdag 5 juli a.s. klaar zodat de vrijwilligers in zo kort mogelijke tijd het gehele dorp kunnen afwerken. Veel succes bij de verloting, welke wordt gehouden op uiterlijk 1 juli a.s., wordt u toegewenst.

DE ZWEMBADKOMMISSIE.

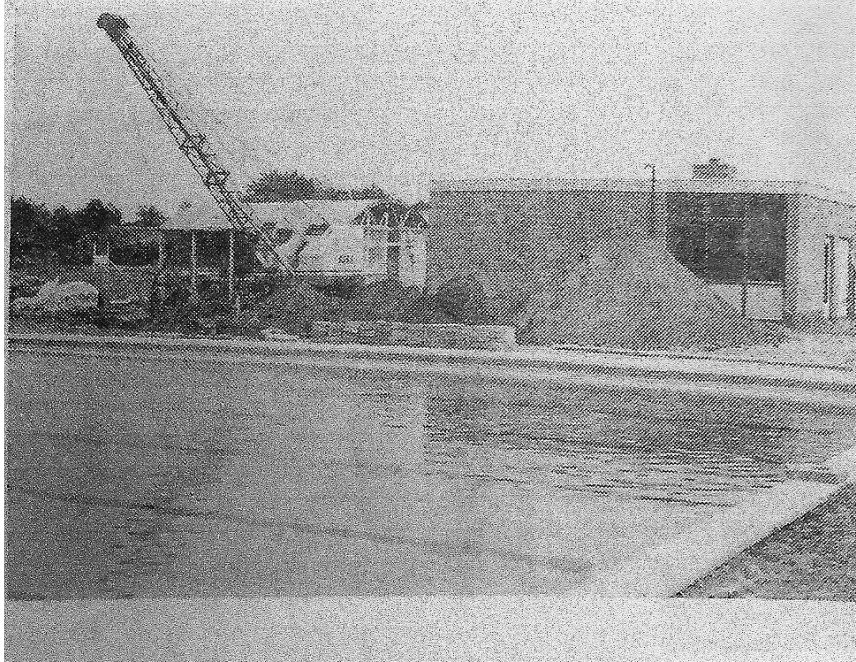
Hopbel 12 juli 1969

Het zwembad

We hebben reeds enige keren gelezen over de vorderingen, welke gemaakt worden met het nieuwe zwembad te Peize. Wanneer u dit nummer ontvangt is waarschijnlijk het bad reeds in gebruik genomen. Daarom leek het ons wel interessant voor hen, die nog niet in de gelegenheid zijn geweest het werk te bekijken, enige foto's van het bad in ons blad te plaatsen.

Er werd op 30 juni nog druk gewerkt. Maar u kunt op deze foto's een idee krijgen hoe het bad wordt. Het grondwerk is nog niet gereed. Ook de beplanting en de afrastering moet nog geplaatst worden, maar dit komt na het zwemseizoen.

Wordt vervolgd.

Hopbel 26 juli 1969

Het Zwembad

Sinds de opening van het zwembad op 11 juli zijn er al zeer velen geweest die een bezoek hebben gebracht aan de verwarmde zwembaden. Het weer werkt dan ook tot dusver mee.

Daar de zonneweiden nog niet gereed zijn worden er om de bassins op de tegels ook van de zon genoten, afwisselend met een duik of sprong in het water.

Het volgend voorjaar zijn de zonneweiden voorzien van een grasmat en is de nodige beplanting aangebracht. Dan zal het geheel nog beter tot z'n recht komen.

Bij een bezoek aan het zwembad zal een ieder de keurige inrichting opvallen van de kleedlokalen, douches, kaartverkoop-ruimte enz.

Het bad is geopend:

Maandag t/m vrijdag

14.00 - 17.30 uur en

18.30 - 20.00 uur

Zaterdag en zondag

14.00 - 17.30 uur.

STRAATNAMEN PEIZE NIEUWE WIJK

De straatnamen in de woonwijk De Lange Streeken hebben wilde plantennamen gekregen. Deze namen kwamen voort uit een determinatie lijst uit de vroegere jaren van de IVN Peize. Die werden genoteerd voor dit voormalige weidegebied in Peize.

Plattegrond Lange Streeken

Dalkruidlaan	Dubbellooflaan	Geelsterlaan	Gentiaan
Haagwindeweg	Heggeranklaan	Heriklaan	Hertschoolaan
Sleutelbloem	Sterremuurlaan	Wederikweg	Zenegroenlaan

Dalkruid (*Maianthemum bifolium*)

Dalkruid is een vaste plant en behoort tot de aspergefamilie

Het bloeit in mei/juni met witte bloempjes. De giftige besjes zijn zo'n 6 mm in doorsnee en kleuren van groen naar rood. De plant groeit in een schaduwrijke vochtige tot droge maar voedselarme grond. Is onder andere te vinden in bossen, houtwallen en schraal grasland.

Dubbelloof (*Blechnum spicant*)

Dubbelloof is een varen en komt algemeen voor langs greppels en in op vochtige arme zure grond. De varen is te herkennen aan de twee soorten bladen: vruchtbare (staan rechtop) en onvruchtbare (liggen op de grond). De laatsten blijven groen terwijl de vruchtbare bladen afsterven.

Geelster (*Gagea*)

Geelster kent een aantal soorten en is een bolgewas uit de leliëfamilie (*Liliaceae*).

De akkergeelster (*Gagea villosa*) heeft een voorkeur voor licht beschaduwde matig kalkrijke grond en o.a. te vinden langs akkerranden en braakliggende grond. Zoals de naam al aangeeft zijn de bloemen geel en bloeit ze in maart en april.

Gentiaan (*Gentiana*)

Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*) is een kruid en staat op de rode lijst van planten.

De blauwe bloemen zijn te zien van juli t/m september. De plant houdt van vochtige tot natte, voedselarme, zwakzure tot zure grond.

De gentiaan is de waardplant voor het gentiaanblauwtje (vlinder).

Haagwinde (*Calystegia sepium*)

Haagwinde is een vaste plant en heeft lange slingerende stengels. De grote witte trompetvormige bloemen bloeien maar één dag in de periode van juni tot in de herfst. Als het donker wordt of gaat regenen dan sluit de bloem zich. Het is een vrij algemene plant en te vinden op vochtige tot natte gronden en ruigten waar flink wat zonlicht komt. Het is een (bijna) onuitroeibaar onkruid.

Een andere (populaire) benaming van de **haagwinde** is pispotje.

Heggenrank (*Bryonia dioica*)

Heggenrank komt uit de komkommerfamilie (Cucurbitaceae). De ranken bezitten een groot aantal kurkentrekkervormige winden.

De kleine bloempjes zijn groenwit tot geelwit en bloeien van juni t/m september. De bessen zijn giftig en kleuren van groen naar rood.

Ze komen voor op zonnige tot licht beschaduwde droge, kalkrijke en voedselarme gronden.

Herik (*Sinapis arvensis*)

Herik is een 1-jarig kruid. De gele bloemen zijn te zien van mei t/m september.

Groeit op zonnige open plekken op vochtige voedselrijke grond maar ook op braakliggende terreinen, open plekken in bermen en dijken.

De plant werd vroeger samen met andere planten gebruikt tegen scheurbuik.

Hertshooi (*Hypericum*)

Hertshooi is de Nederlandse benaming van het plantengeslacht Hypericaceae. Er zijn vele soorten in Nederland waarvan een aantal op de rode lijst staan. Daarnaast worden ze ook als (half)heesters voor de tuin aangeboden.

De hier afgebeelde Hertshooi is het Sint Janskruid (*Hypericum perforatum*). Het Sint Janskruid is een vaste plant die bloeit van juni tot september met gele bloemen. De plant staat sinds de oudheid bekend als een geneeskrachtig kruid. De plant is zeer algemeen en groeit bij voorkeur op een zonnige plaats.

Wilde Sleutelbloem (*Primula*)

Sleutelbloem komt in Nederland met 3 soorten in het wild voor waarvan overigens alleen de zeldzame stengelloze sleutelbloem (*Primula vulgaris*) in Drenthe voorkomt. De plant bloeit lichtgeel van maart tot mei en heeft in tegenstelling tot andere sleutelbloemen geen lange stelen.

Wederik (*Lysimachia vulgaris*)

De gewone of grote **wederik** is een vaste plant uit de Sleutelbloemfamilie. De plant kan een halve tot anderhalve meter hoog worden en bloeit met gele bloemen met binnenin een rode vlek. De bloei vindt plaats in de maanden juni t/m augustus. De wederik komt voor op natte tot vochtige bodems. Zowel langs waterkanten als op niet voedselrijke bodem en ruigten is de plant te vinden.

De plant wordt bezocht door de zeldzame slobkousbij. Aan de voet van de meeldraden heeft de plant olieklieren. De slobkousbij verzameld deze samen met het stuifmeel. Tijdens het vliegen brengt de bij zowel olie als stuifmeel naar de speciale haren aan haar poten die slobkousen worden genoemd.

Zenegroen (*Ajuga*)

Kruipend **Zenegroen** is een groenblijvende vaste plant uit de familie van lipbloemigen (Lamiaceae). Zenegroen wordt ongeveer 20 cm hoog en bloeit in mei/juni met kleine blauwe bloemen. Het is een prima bodembedekker die ook in gekweekte vorm voor tuinen wordt aangeboden. Houdt van vochtige bodem en niet te veel zon.

OPROEP

In het kader van 75 jaar bevrijding in 2020 zoekt het bestuur foto's, films, verhalen, voorwerpen, recepten, kleding of ander textiel, uit /over/van de oorlogsperiode in Peize en de bevrijding van Peize.

Er zijn inmiddels enkele verhalen binnengekomen. Ook hadden wij al een zgn. bevrijdingsrok ontvangen maar meer informatie is altijd welkom.

Heeft u materiaal dat u wel in bruikleen wilt geven (of wilt afstaan) voor de tentoonstelling neem dan contact op met één van de bestuursleden. Zie daarvoor de gegevens op het binnenblad van de kافت.

BOUW KORTLAND (SLOT)

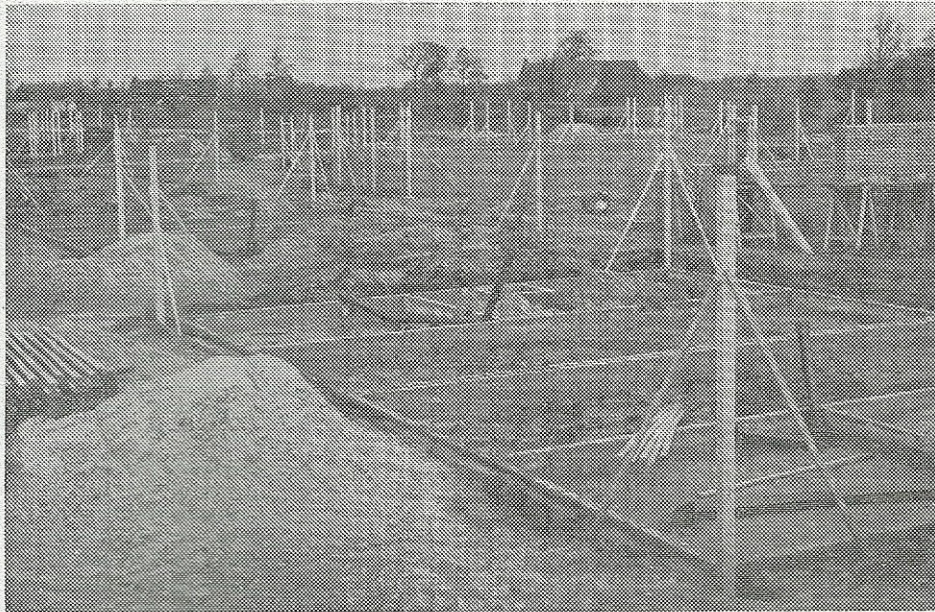
Overigens verliep de bebouwing van het Kortland niet helemaal zoals verwacht getuige onderstaand artikel.

In 't Kortland wordt gebouwd

Er is in ons blad al dikwijls geschreven over de woningbouw in het Kortland. Het werd langzamerhand een lijdensweg. Een paar woningen lagen verloren in het

grote uitbreidingsplan.

Nu is echter de grote bouw begonnen. Op de foto zien wij, dat het werk in volle gang is.

Hopbel 22 november 1969

En dan eindelijk... eind 1970

Modelwoning in Kortland

Het bouwen in het Kortland gaat gestaag door. Momenteel staan er 38 woningen onder de pannen. Maar een groot aantal is ook bijna zo ver. Verder zien wij nog velen in elk stadium. De eerste woning, aan de Zuurseweg, is klaar en de tuin is aangelegd. Deze woning is ingericht als modelwoning en zal op donderdag 8 oktober worden geopend door gedeputeerde Lammers, waarna deze ter bezichtiging opengesteld wordt.

Hopbel 3-10-1970

Kortland

Meerdere malen hebben wij geschreven over de bouw van de woningen in het plan Kortland. Nu is het dan zover dat de eerste woningen bewoond zijn. Deze woningen waren als modelwoning ingericht, zodat velen van u waarschijnlijk al reeds een kijkje hebben genomen en dus met de indeling op de hoogte zijn.

De woningen hebben een grote kamer, keuken, grote badkamer en vier slaapkamers, alsmede een garage.

De aannemer zal iedere maand vier woningen gereed hebben voor bewoning, zodat Peize spoedig een belangrijk aantal inwoners rijker zal zijn.

Hopbel 21-11-1970

ERRATUM

In *Tiedschrift* nummer 84 bladzijde 16 vermelden wij de namen en adressen van de eerste bewoners van het Kortland. Hierin is een foutje geslopen. Hulstlaan 17 en 19 moet zijn Kortlandsweg.

OUDE GESCHIEDENIS VAN PEIZE

Uit de **HOPBEL** van resp.

19-12-1970

Oudjaarsdag 1970

23-01-1971

20-02-1971

Het dorp Peize, Peise of Peyse, oudtijds genoemd Pedeze, Pedese, Pedze, Pezie, Peisge, Pesge, Pedzge of Petse. Deze benamingen is volgens dr. J. de Vries in zijn etymologisch woordenboek onverklaarbaar. De afleiding uit ped-eggia, hetgeen moerasland betekent, is volgens hem te avontuurlijk.

Peize was in vroeger eeuwen een deel van Friesland, evenals de stad Groningen en volgens Magnin, één met Groningen.

In een vroeger tijdschrift uitgegeven door de Vereniging tot onderzoek van Taal- en Volksleven, staat dat de naam van Peize van de 12e eeuw tot omstreeks 1400 voorkomt in de volgende vormen: Paitze, Pedeze, Pedge, Pedze, Pedzie, Peedse, Peinze, Peisge, Pese, Pesie, Petze, Peyse, Peyze, Peyzem Pezie. De voornamen der tegenwoordige bewoners zijn deels Friesche, deels Groninger en Drentse namen. In oude tijden bekleedden Peizenaren gewichtige betrekkingen in de stad Groningen.

In de 12^e en 13^e eeuw hebben Peizenaren met de partij der Gelkingen van Groningen geducht gestreden tegen hun opperheer, de bisschop van Utrecht.

Reeds in de 13^e eeuw is de kerk gesticht en daardoor werd de marke verheven tot carspel of kerspel. De Bisschop benoemde niet alleen een pastoor voor de kerk, maar ook een Schulte, die in de marke de functies verrichtte van burgemeester, notaris en rechter. Volgens Magnin heeft Bisschop Herbert van Berum (Bierum) uit Friesland herkomstig, die heerste van 1138-1150, zijn broer Lambert beleend met het Huis te Peize en aanhorigheden. Deze komt later voor als Lambert tho Pedge.

In 1250 hebben één zijner afstammelingen Rodolf van Peize en Ridder Koenraad van Groningen in hun overmoed van de Groninger Paardenmarkt de beste paarden weggehaald en edelen uit Hunzegoo en Fivelgoo gevangen genomen. De Ommelanders vielen daarop de Stad Groningen aan en overmeesterden het Kasteel der Gelkingen tussen Groningen en Peize, alsmede het Kasteel Groenenburg.³⁾ Onder de vele gevangen was ook Rudolf van Peize.

In de 14^e eeuw bestond er een kasteel op de Achterste Horst van Peize, genaamd ter Hansouwe. In de 15^e eeuw behoorde het aan Otto ter Hansouwe, die vele jaren, sedert 1453, te Groningen de aanzienlijkste betrekkingen van Hoofdman en Burgemeester bekleedde, het laatst als zodanig in 1475.

Na Otto is het Huis ter Hansouwe eigendom geworden van het geslacht Lewe. In 1484 behoorde het reeds aan de Lewes.

In het begin van de 80-jarige oorlog behoorde het aan Joest Lewe, die bij de komst van Alva, evenals vele aanzienlijken vluchtte naar Oost-Friesland, terwijl zijn zoon Wigbolt te Eelderwolde de opdracht ontving om zijne goederen te beheren.

Deze Joest Lewe heeft met de marktgenoten van Peize bewerkt dat reeds in 1577 en '78 de markegronden zijn gescheiden in 10 waren of slagen samen vormende 42 buirdelen (boerdelen). De namen dier slagen zijn genoemd naar het Wold, De Horst en 8 gekozen ondertekenaren van de voorwaarden, onder welke de scheiding zou worden tot stand gebracht. Op diverse kaarten van Peize lezen we nog de namen van de slagen. Beginnende ten zuiden van de Achteromweg zijn het:

1^e Landsslag; 2^e Prijs Schuringsslag; 3^e Willemslag; 4^e Woldsche slag; 5^e Spolsche slag; 6^e Wolter Luininge slag; 7^e Hiddingsslag; 8^e Horstenslag; 9^e Schuiringsslag en 10^e Ebbingslag.

Vele markegenoten waren niet alleen sterk voor de verdeling van de gemeenschappelijke gronden, omdat ze na verdeling meer voordeel daaruit zouden kunnen trekken, maar ook om als Volle Boer of Eigenerfde te kunnen optreden. Volle Boer was hij die 32 mud zaailand bezat en minstens $\frac{1}{4}$ van een waardeel of slag het zijne mocht noemen.

Eigenerfden alleen konden tot regeringspersonen worden benoemd en mochten gemeentebetrekkingen bekleden als Schulte, Keurnoot, of bijzitter enz.

Tot 1585 was de Drentse edelman, zelfs niet wat de belasting van zijn riddergoed betrof, boven de eigenerfden bevoorrecht. Daarnaast hadden de ridders, bezitters van een ridderhofstad of havezathe, recht op het lidmaatschap van de Landdag en werd Drente bestuurd door Ridders en Eigenerfden.

Tijdens de familie De Coninck, sedert 1652 bezitster van het Huis te Peize, is ook dit adellijk kasteel als havezathe gerechtigd geweest als ridder. Verschillende leden van deze familie zijn als Assesor (bijzitter) of Gedeputeerde benoemd.

In de 17^e en 18^e eeuw waren in Peize vele patricische bewoners, die in de tijd van de familieregering aan hun familieleden aardige, winstgevende postjes wisten te bezorgen. Zij namen ijverig deel aan de kerkelijke zaken en beoefenden tevens landbouw en veeteelt.

Het jaar 1692 was een slecht jaar. De oogsten waren geheel mislukt. Er vertoonde zich roest in het koren, ziekte onder het vee en ook het plattelandsvolk leed geducht aan ziekten. Het waren na de veelvuldige oorlogen van de 17^e eeuw dure en kommervolle tijden. Zware belastingen werden geheven, waaronder een extra Haardstedengeld. In 1619 werd reeds een half mud rogge betaald met 4 guldens en 4 stuivers in Peize. De hopteelt was in de 17^e en 18^e eeuw de hoofdzaak.

In Peize vooral kwam deze cultuur tot grote bloei, zodat reeds in 1621 de Landdag besloot er belasting op te leggen. Het wapen van Peize is een hopbel en wijst dus nog steeds op deze cultuur. Doordat de Peizenaren maar steeds voortgingen met het bewerken van de hopbellen, zoals hun voorzaten hadden gedaan, konden zij op den duur niet meer concureren met de Belgen, die een betere bewerking toepasten. Langzamerhand verliep nu de hoppebouw, en toen de hopkoopman Luinge in de 1^e helft van de 19^e eeuw overleed, was het uit met de verbouw.

In 1795 werd, nadat de patriotten onder gejuich de Fransen hadden ingehaald, de Republiek der 7 Vereenigde Nederlanden veranderd in de Bataafsche Republiek en nu moesten alle schulden van het Landschap worden omgezet in Nationale Schulden. Alle voorrechten der edelen werden terzijde gesteld, zelfs hun schilden en wapenborden moesten uit de kerken verwijderd worden. Dit gebeurde ook met de wapenruiten van de kerk te Peize.

Napoleon, keizer geworden, tiërceerde ¹⁾ de Rijkslasten, zodat de Kerkvoogdij van Peize van de 4500 gld. die ze op het Landschap had belegd, maar nu Nationale Schuld was, slechts 3% rente ontving niet van f 4.500,- maar slechts f 1.500,-. De Pastorie van de f 3.900,- slechts f 1.300,- en de Diaconie van f 6.200,- ook tweederde moest derven. Daarbij kwam nog, dat soms een gedeelte of het geheel werd uitbetaald in Frans papiergeld, dat echter spoedig waardeloos werd.

De kerkvoogden lieten in 1803 een nieuwe toren bouwen. In 1800 kochten ze bovendien van de heer Gasinjet het koor van de kerk, dat vroeger, na getwist tussen de familie Lewe en de Eigenerfden, als eigendom van het geslacht De Coninck werd beschouwd, en later aan Gasinjet kwam. Onder het koor was een grafkelder, waarin de leden der familie De Coninck werden bijgezet. In 1806 kochten de kerkvoogden van de Wed. Willinge het oude “heerlijke” gestoelte.

Zeker hebben de kerkvoogden gehoopt dat ze hun geld terug konden krijgen van de Staat, om daarmee de onkosten te bestrijden, maar ze hebben toen buiten de waard gerekend. Toen in 1823 koning Willem I een bezoek bracht aan Assen, ging Ds. Los naar Assen om de koning te spreken over de torenbouw en de heer Gasinjet ondernam eveneens de reis om een toelage te vragen aan de koning voor het koor der kerk. Ze kregen echter beiden nul op rekest en de kerkvoogden moesten niet alleen de Peizenaren, maar ook in Winde en Peest gelden opnemen ter bestrijding van de grote uitgaven.

De kerkvoogden maakten geld voor de aflossing der onderscheiden leningen door de verkoop van een prachtig eikenbos bij de pastorie, genoemd het Kortlandsbos. In 1821 ontvingen ze daarvoor bij publieke verkoop de som van f 3858,-. Ds. Los betreurde dit verlies aan natuurschoon zo zeer, dat hij zijn gevoelens heeft neergelegd in een lied ²⁾).

De Fransen hebben ons land tot armoede gebracht. Huizen werden afgebroken, landerijen voor spotprijzen verkocht en buitenplaatsen gesloopt. Zo ook te Peize.

Na het overlijden van de laatste afstammeling van het geslacht De Coninck, werd reeds in 1795 door de erfgenamen, 4 leden van het geslacht Kymmell, de nagelaten bezittingen verkocht, waaronder de adellijke windmolen met huis en landerijen.

In 1807 werd Ter Hansouwe onder de hamer gebracht. Veel mooi bos en prachtige lanen zijn in die jaren verdwenen, ook de lanen en vijvers van het lustoord Woudrust. De namen Toekenbos, Dongenbos, Hoge en Lege Stenhorst, Stenhorstkampen (horst = klein bos), Kooibossen, Brinkstukkenbossen en Scholvenbos, voorts het oude “bus genannt De Pol” tonen aan, dat Peize zeer rijk aan bos was.

Peize is laag gelegen, vooral langs de beide diepjes (Eelder- en Peizerdiep) die de gemeente ten oosten en ten westen begrenzen. Vandaar dat de oude wegen in het oosten en in het westen alle de naam droegen van dijk, b.v. Hoogemadijk, Langemadijk, Zanddijk, Stenhorstdijk, Wolddijk, Smitsdijk, Drentsche dijk, Noord- en Zuiderdijk, Pottebakkersdijk, Arkendijkje, Driebergendijk, Oude Paardendijk, Scharenhulsdijk, Nieuwe Dijk, Oude- en Nieuwe Velddijk, Grote Velddijk, Smeerveensedijk, Langbroeksdijk en Hooghaarsche Dijk. Sommige van deze namen bestaan nog.

De uitgestrekte madelanden ten noorden van het dorp wonnen zeer in waarde toen het gebruik van kunstmest algemeen werd. Duizenden kilo's kunstmest werden daar jaarlijks uitgestrooid. De bodem werd steeds vaster en geleidelijk werd een groter gebied voor weiland geschikt. De vloeilanden langs het Peizerdiep waren echter de percelen die het meeste opleverden.

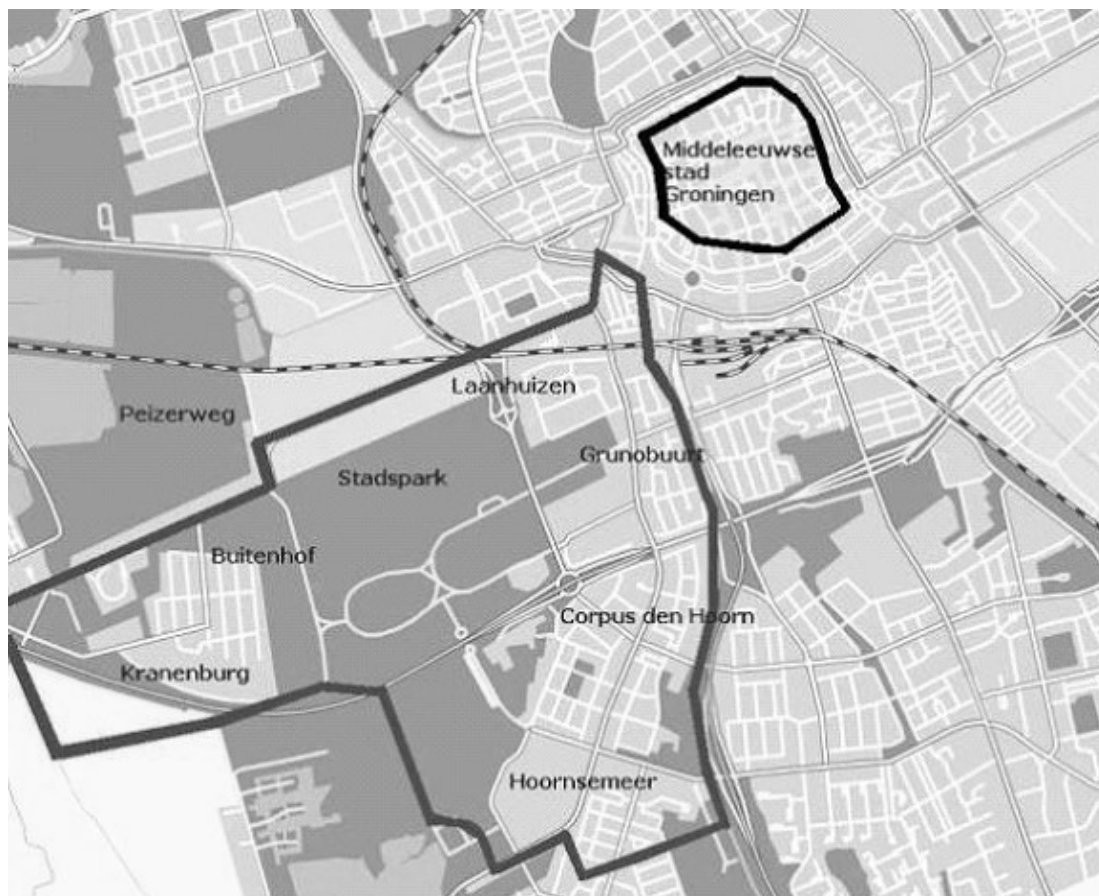
Noot van de redactie

¹⁾ tiërceren: de uitbetaling van rente tot op een derde verminderen

²⁾ het Kortlandslied

³⁾ Zowel het kasteel der Gelkingen als Gro(e)nenburg waren mottekastelen. Een motte is een aangelegde aarden heuvel. Hierop werd een torenachtig gebouw/burcht gebouwd. De Gronenburg lag destijds aan de Hunze. In 1960 is op die plek de Finse Haven in Groningen gegraven. Waar het mottekasteel van de Gelkingen heeft gestaan is niet bekend. Wel dat hun land lag ten zuidwesten van de Groningen en werd begrenst door de Peizerweg en Onlandsdijk. Zie onderstaand kaartje.

Informatie uit Wikipedia

Kaartje van website Groninganus mbt Gelkingheland

Latere vervolgartikelen hebben wij niet kunnen ontdekken. De schrijver van deze artikelen is ook niet bekend maar wij vermoeden dat dit van de hand van Jeremias Ensing is geweest.

Weet U wie dit kan hebben geschreven?

MISBRUIKEN IN VROEGER TIJD.

Het is bekend hoe er in de 17e eeuw alom in den lande geknoeid werd om zich de voordeelen te verzekeren van allerlei ambten, posten e.d. bij gemeenten, provincie of rijk. Men spreekt van een heerschappij der regentenfamilies, die hierin bestond, dat men langs allerlei kromme wegen beproefde baantjes te krijgen en in de familie te houden. In Drenthe heeft men deze knoeierij helaas ook gekend, schrijft de "Prov. Drentsche en Asser Courant". En een merkwaardig stuk spreekt o.a. op treffende wijze van deze schande. Volgens dat geschreven stuk heeft zich toentertijd het volgende ongehoorde feit voorgedaan:

Een riddermatig Landdagscomparant Jonker Alexander Wigbolt de Coninck tot Peyse, die na zijn op 10 Nov. 1679 afgelegden eed, dien dag onder de Ridderschap van Drenthe ter Landdage toegelaten werd voor de Havezathe te Peize, in plaats van zijn vader Jonker Bartolemeus, verkeerde blijkbaar in geldverlegenheid. Dit bracht hem er toe het oor te leenen aan verdachte voorstellen van den ontvanger C. Ellents en van den rentmeester W. Lunsingh. Hij beloofde, en nog wel in een geschreven stuk, dat hij met een getuige onderteekende, dat hij tegen vergoeding van geld, steeds als het ging om benoemingen voor ambten of posten, zijn stem zoo zou uitbrengen als de beide heeren het wilden. De vergoeding voor de stem werd „discretie" genoemd.

In het bedoelde stuk wordt gezegd door den Jonker, dat hij zich gewillig „verobligeert ende verbindt om inkomptich in alle billycke sollicitaties over te eene oft ander charge oft employ C. Ellents en W. Lunsingh (oft dien sij sollen goetvinden hem an te wysen) met zijn adelycke stemme te assisteeren ende bij te springen, mits treckende na de hoedanicheyt van 't employ, daer over de sollicitatie valt, telckens een billycke discretie bij haer oft hem telckens na billyckheyt te begrooten en de wyder niet."

Het is zonderling, dat de heeren Ellents, ontvanger-generaal van de Lantschap Drenthe, en Lunsingh, rentmeester van het Stift Dikninge, tot zulke minderwaardige verbintenissen geneigd waren, hoewel zij beiden dus toch mannen van gezag en aanzien waren; maar het verschijnsel was vrij algemeen in den lande in die dagen. De Coninck, die zich dus voor geld verbonden had om op een bepaalde wijze te stemmen in geval van benoemingen, is slechts tot Juni 1681 op de Landdagen verschenen. De havezathe te Peize geraakte uit zijn hand en ging over op zijn broeder Justus. Het bovenstaande werpt er eenig licht op hoe in die dagen mannen van invloed hun betrekkingen, zonen, neven, enz. baantjes en posten poogden te verschaffen. Het was toen een bepaald stelsel om „discretiën" aan te nemen voor steun in een bepaalde richting.

EEN HALVE EEUW BIJ ÉÉN BAAS

Uit de Hopbel van zaterdag 11 juli 1970

Een halve eeuw bij één baas

Vijftig jaren bij één baas werken is een unieke prestatie. Onze plaatsgenoot R. Dekker heeft dit gepresteerd. Op 15-jarige leeftijd solliciteerde hij naar de betrekking van ondermelktapper aan de Coöp. Zuivelfabriek „De Goede Verwachting” te Peize. Of hij er zo’n goede verwachting van had is niet bekend, maar wel staat vast, dat het werk hem beter beviel als op het boerderijtje van zijn vader aan de Boerlaan.

Tien gulden per week verdiende hij bij zijn baas en daarvoor moest hij de boeren de afgeroomde melk weer in de melkbussen tappen. Wanneer hij met dit werk klaar was, hielp hij mee in de malerij (er was toen ook al een korenmalen aan de fabriek) en in de botermakerij.

Vier jaren later werd Dekker centrifugist. Dit is hij gebleven tot zijn 65ste verjaardag op 26 juni van dit jaar.

In deze lange periode heeft Dekker geënd onder vijf directeuren. Hoeveel personeelsleden hij heeft zien komen en gaan, weet hij niet. Toen hij op de fabriek kwam, werkten er 7 à 8 man. In de loop der jaren werd de kaasmakerij gebouwd en het personeelsbestand uitgebreid tot ruim twintig mensen.

Veel veranderingen zijn er in deze vijftig jaren aan de fabriek toegebracht.

Maar de grootste verandering kwam voor twee jaar, toen er werd besloten de fabriek over te doen aan de Acmesa te Assen. Dit besluit werd het einde van de melkfabriek. Boter- en kaasmakerij werden gesloten en het personeel zocht zijn werk elders. Dekker bleef vanwege zijn leeftijd en door een ziekte, waardoor hij in maart van het vorig jaar in de ziektewet belandde. Voor kort werd hij in het ziekenhuis opgenomen, maar de pensioengerechtigde leeftijd kon hij weer genezen in eigen huis vieren.

Hier kwamen directeur Oosterhoff en bestuurslid A. Luinge hem gelukwensen. De waardering lieten zij vergezeld gaan met de bekende enveloppe met inhoud. Ook het personeel liet zich niet onbetuigd, zodat hij vergezeld van zijn vrouw, bijna bedolven werd door de bloemen, het fruit en de rokerij.

Jammer vindt de heer Dekker de sluiting der fabriek te Peize. Graag had hij tot maart a.s. door willen werken, om zijn vijftigste dienstjaar geheel vol te maken.

Wij zullen Dekker niet meer in zijn wit pakje door het dorp zien fietsen. Een lange periode is afgesloten. Vijftig jaren zijn voorbij. Voorgoed voorbij.